

GÖRÜŞ

Validebağ'da İnsanlar ve Doğanın Söz Hakkı Var

Erhan Demirdizen

Şehir Plancısı

Park, koru, orman, mesire yeri ve benzeri yeşil alanlar arasında birçoğumuz fazla fark görmeyiz. Kalabalık metropollerde yaşayanlar açısından bir yerin yeşil alan olup olmadığına bakmak ilk etapta yeterli görülebilir.

Düşünsenize... Belediyenin bakıp temiz tuttuğu, rahatça girilip çıkılabilen, çocukların güvenli şekilde oyun oynayabildiği, yürüyüş ve dinlenme alanları olan, açık spor tesisleri ile donatılmış, hatta yeme içme olanakları da bulunan bir yeşil alanı kim istemez?

Bu tür yerlere şehircilik uzmanları "aktif yeşil alan" diyor. Adından da anlaşıldığı gibi, kentlilerin ve ziyaretçilerin günlük yaşamlarında aktif olarak kullanabildikleri yeşil alanlar bunlar. Kuşkusuz ki, kalabalık bir kentin farklı noktalarında çok çeşitli özellikleri olan aktif yeşil alanlar yapılması belediyelerin asli görevleri arasında. Gezi Parkı'nda yaşanan büyük toplumsal sahiplenmeyi de düşününce, belediyeleri yönetmeye aday olan politikacıların yeni parklar yapma veya var olanları koruyarak geliştirmeye yönelik projelerle kamuoyu önüne çıkmaları son derece anlaşılır.

Nitekim, pek çok belediye başkan adayları gibi, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Üsküdar Belediye Başkan Adayı da geçtiğimiz günlerde bir park projesi açıkladı. Bu projenin içinde neler yok ki! Seyir terası, gözlem kulesi, açık hava tiyatrosu, gölet, oyun ve yürüyüş alanları, koşu ve bisiklet yolları... Bu projeyi "mezbelelik ve kaderine terk edilmişlik" yaşayan bir yerde yapacağını da ilan etti. Buna ayrıca moda deyimle "çılgın proje" adını verdi.

Üsküdar'daki "mezbelelik ve kaderine terk edilmişlik" yaşayan bir yerde bu nitelikte bir park yapılmasını desteklememek

mümkün mü? Kaldı ki, şehircilik penceresinden bakınca, resmi verilere göre kişi başına 1.6 metrekare aktif yeşil alanı olan İstanbul'un Üsküdar gibi yoğun yapılaşmış tarihi bir ilçesinde "mezbelelik ve kaderine terk edilmişlik" içindeki bir yerinin park olarak geliştirilmesine olsa olsa şapka çıkarılır.

Ancak Üsküdar'ın "çılgın projesi" başkan adayı bu projesini tarihi Validebağ Korusu'nda hayata geçirmek istiyor. "Mezbelelik ve kaderine terk edilmişlik" derken bu koruyu ifade ediyor. İşte o zaman bu politikacı ile aramıza büyük bir fikir ayrılığı giriyor.

Neden mi?

Çünkü burası tarihi ve doğal özellikleri iç içe geçmiş, Boğaziçi'ni bir kenara koyarsak, İstanbul genelinde benzeri çok azalmış, doğal niteliğiyle korunmasında sayısız fayda olan nadide bir yer. Zira yüzyıllar içinde ağaçlar, çalılar ve diğer her türlü yabani bitkiler ile bütünleşen bir yeraltı ve yerüstü habitatından söz ediyoruz. Sadece göçmen kuşların uğrak yeri olması bile başlı başına bir doğal zenginlik kazandırıyor Koru'ya. Dolayısıyla küçük ölçekli bir yaban hayatının pek çok unsurunu burada görebiliyoruz.

İçindeki çalılıklar, böcekler, kuşlar gibi doğal hayata ait unsurlar nedeniyle bizim biyolojik çeşitlilik, yaban hayatı, doğal çevre, yeraltı ve yerüstü habitatı dediğimiz bir yere "mezbelelik ve kaderine terk edilmişlik" denilince, derin bir fikir ayrılığına sürüklenmemiz kaçınılmaz oluyor haliyle.

Bugün Validebağ Korusu 350 dönüme yakın bir alanı ifade ediyor. Ama çevresindeki eski ve yeni yerleşim alanlarında asırlık ağaçlarla Koru'nun yeşil bir doku olarak devam ettiğini görmek heyecan verici. Bu ağaçlar bazen bir sitenin bahçesinde, bazen

bir kaldırımda, bazen de bir parkın içinde karşımıza çıkıyor. Bu yönüyle, Validebağ Korusu, Koşuyolu, Acıbadem, Altunizade ve Çamlıca'da yerleşim alanlarıyla sıkı sıkıya bütünleşiyor.

Heyecan duymamızın nedeni şu: Son 50 yılda 10 katına yakın büyümüş olan İstanbul'da doğal yaşam alanları hızla yok olurken, kentin hayli merkezi bir bölgesindeki Validebağ Korusu'nun biraz hasar almış olsa da, varlığını bugüne kadar sürdürebilmiş olması büyük bir şans.

Koru'nun etrafına daha yakından bakınca bu şans neye borçlu olduğunu da anlıyoruz. Birkaç istisna dışında, bu alanlardaki yapılaşmalar 1950'lerden başlayarak 1980'li yılların kooperatif yapılaşmalarına kadar geliyor. 1980'li yıllar ve daha öncesine ait yapılaşmaların, 1990'lar ve hatta 2000'li yılların azman yapılaşmaları ile kıyaslanmayacak kadar naif olduklarını kabul etmek gerekir. Toprak altının otopark olarak kazılmamış olması bile eski bitki örtüsünün kendini korumasına yardımcı olmuş görünüyor.

Kentin bu bölgede gelişmesinden çok önce var olduğu için Koru'da yaban hayatı barınabiliyor. Oysa kentlerin gelişmeleri sırasında yapay olarak inşa edilen parklarda aynı şekilde yaban hayatına ait unsurlar bir araya getirilemiyor. Bu nedenle de, her yeri yapay olarak inşa edilmiş kentlerimizin sürdürülebilirliği açısından, içindeki bu yaban hayatı kısıntılarını pamuk içine alarak korumak gerekiyor. Buraları korumak, hem korunacak alandaki yaban hayatı hem de kentlerimizin sağlığı açısından vazgeçilmez önemde.

Dünyada kent içindeki doğal alanlar giderek daha fazla ilgi görüyor, araştırılıyor ve dolayısıyla korunmaya çalışılıyor.

Britanya Kraliyet Biyolojik Araştırmalar Derneği tarafından yeni yayımlanan bir araştırmaya göre, bilinen bütün kuş türlerinin yüzde 20'si ve yine bilinen bütün bitki türlerinin yüzde 5'i dünya kentlerinde yaşıyor. Birer beton havuzuna dönüştürerek kentleri insanlar ve hayvanlar için katlanılması zor yerler haline getirdiğimizi düşününce, bu oranlar hiç de fena sayılmaz. Kuşkusuz ki bu oranların artışı koru gibi doğal çevre ortamlarına borçluyuz. Dolayısıyla, korulara sadece kentte yaşayan veya ziyarete gelen insanların günlük olarak aktif kullanımları açısından yaklaşmak, bizi büyük bir hataya sürükler. Biraz da tersinden düşünüp, bu alanların doğal yaşam ortamlarıyla birlikte bir bütün olarak var olabilmeleri için belki daha az gidip gelmeyi bile düşünmek gerekir. Koru'yu, içinde spor yapılıp eğlenilen aktif bir yeşil alan olarak değil de, nadide bir kent içi yaban hayatı alanı olarak daha fazla ıssızlaştırmayı amaçlamak belki daha anlamlı olabilir.

Çünkü Koru sıradan bir yeşil alan değil, esasen bir doğal alan. Aradaki farkı şöyle düşünelim: Çölün ortasında yapılaşmış bir kentteki doğal alan, çöle ait bir doğal alan parçasıdır. Eğer orası sulanıp ağaçlandırılırsa doğal niteliği kaybolur. İstanbul'da

doğal alanların aynı zamanda yeşil alan olması, iklimin getirdiği bir fark, hepsi o.

Peki, bu kadar ayırt edici doğal özellikleri olan korular için Türkiye'de yasal düzenlemeler ve kurumsal yapılar korumaya yönelik uygulamalar bakımından yeterince umut veriyor mu? Maalesef, hayır... Çünkü koruları özel olarak koruma altına alan bir yasal düzenleme ülkemizde yok. Sözelimi orman, zeytinlik, mesire yeri, milli park, park gibi alanlar için iyi kötü koruyucu yasal kalkanlar var. Nitekim Gezi bir park olduğu için üzerine Topçu Kışlası adlı alışveriş merkezi yapılamadı. Mahkemelerin Gezi'deki plan değişikliklerini iptal gerekçeleri çoğunlukla buna dayanıyordu.

Yasal açıdan bakınca, Validebağ Korusu'nun korunması Gezi Parkı'ndan çok daha zor maalesef. Her şeyden önce Koru alanı Hazinesinin tapulu bir mülkü ve Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisli. Yani dolayısıyla devlet buraya koru olarak değil, tapulu bir arazi olarak bakıyor. Bunun getirdiği yasal riskler hayli fazla. Koru'nun korunması adına elde sadece "1'inci derece doğal sit" kararı var. Eskiden olsa bunu da sağlam bir koruma kalkanı olarak kabul edebilirdik ama son yıllarda doğal sit alanları ile ilgili yetkiler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na geçtikten sonra aynı düzeyde iyimser olabilmek mümkün değil.

Nitekim geçtiğimiz günlerde bu Bakanlık bünyesindeki komisyon "ekolojik temelli bilimsel araştırma" içerikli bir karar alarak, doğal sit alanlarının sınırlarını daraltmaya zemin oluşturdu. Eskiden bir yer doğal sit ise oraya bazı yapılar bu nedenle inşa edilemezdi. Oysa şimdi, bu tür "yapay eşikler" dikkate alınarak doğal sit alanı daraltılabilecek. Oradaki ekolojik alanın bir bütün olduğu ise kağıt üzerinde yazılı halde kalacak.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bu taze kararıyla birlikte, Validebağ Korusu'nu korumak, sadece Koşuyolu, Acıbadem, Altunizade ve Çamlıca'da yaşayan bizlere ve kentli dostlarımıza kaldı.

Yeri gelmişken bir noktayı daha ifade edelim: Validebağ Korusu her ne kadar Üsküdar ilçesinin sınırları içinde kalsa da, aslında Kadıköy ile olan sınırdaki yer alıyor. Sözelimi Koşuyolu ve Acıbadem semtleri Kadıköy ilçesine bağlı. Yani sadece Koru'ya komşu semtleri bile dikkate alsak, Koru'nun geleceğine Üsküdar Belediyesi'nin kendi başına karar vermesi hayatın olağan akışına aykırı. Seçimlerde oyunu Kadıköy ilçesinde kullanan seçmenlerin de Validebağ Korusu üzerinde en az Üsküdar seçmenleri kadar söz hakları var.

Son sözümler şöyle olsun: Validebağ Korusu üzerinde sadece Üsküdar ve Kadıköy seçmenlerinin değil, bütün Anadolu Yakası'nda ve hatta İstanbul'un ve Türkiye'nin her yerinde yaşayan insanların söz hakkı var. Sadece insanların mı? Oradaki börtü böceğin, göçmen kuşların, endemik bitkilerin ve asırlık ağaçların söz hakkı yok mu?